



## EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI HAMDA UNING AHOLI TURMUSH SIFATIGA TA'SIRI

**Xalmatov Misliddin Muxammadovich**

University of economics and  
"Maktabgacha ta'lim" kafedrası  
kafedrası v.b.dotsenti, biologiya  
fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (Ph.D)  
E-mail: mr.kholmatov1986@mail.ru  
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20593320>

### Annotatsiya

Maqolada ekologik xavfsizlikni ta'minlashning nazariy asoslari, uning jamiyat barqaror rivojlanishidagi o'rni hamda aholi turmush sifatiga ta'siri tahlil qilingan. Atrof-muhit muhofazasi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik tahdidlarning oldini olish va ekologik siyosatni takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijasida ekologik xavfsizlikni ta'minlash aholi salomatligi, iqtisodiy farovonligi va ijtimoiy barqarorlikni oshirishning muhim omili ekanligi asoslab berilgan.

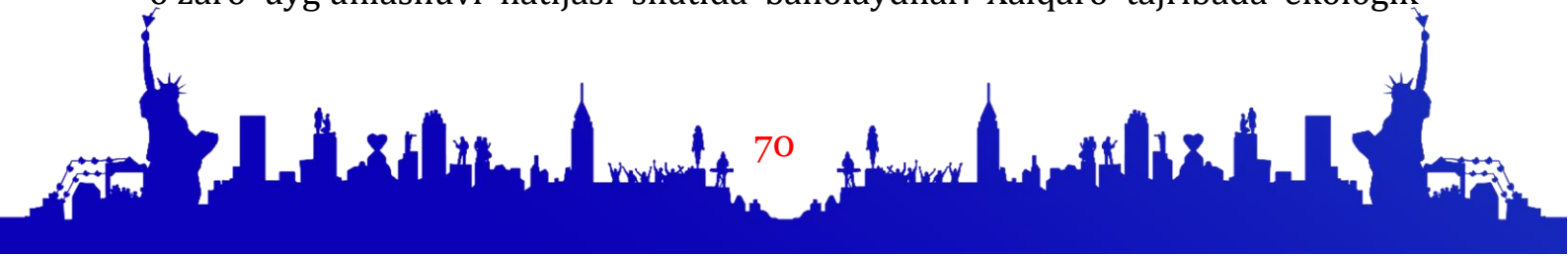
**Kalit so'zlar:** ekologik xavfsizlik, atrof-muhit, barqaror rivojlanish, ekologik siyosat, tabiiy resurslar, aholi turmush sifati, ekologik muhofaza.

XXI asrda ekologik xavfsizlik masalasi global ahamiyat kasb etayotgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortishi, sanoatlashuvning jadallashuvi, urbanizatsiya jarayonlari va tabiiy resurslardan intensiv foydalanish natijasida ekologik muvozanatning buzilishi kuzatilmoqda. Bunday holat nafaqat tabiiy muhitga, balki inson salomatligi, iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy farovonlikka ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ekologik xavfsizlikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Mamlakatda atrof-muhitni muhofaza qilish, yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish va tabiiy resurslardan samarali foydalanishga qaratilgan keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bois ekologik xavfsizlikning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish hamda uning aholi turmush sifatiga ta'sirini baholash muhim ilmiy ahamiyatga ega.

### Adabiyotlar sharhi

Ekologik xavfsizlik tushunchasi ilmiy adabiyotlarda inson va jamiyatning ekologik tahdidlardan himoyalanganlik darajasi sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotchilar ekologik xavfsizlikni iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarning o'zaro uyg'unlashuvi natijasi sifatida baholaydilar. Xalqaro tajribada ekologik





xavfsizlik barqaror rivojlanish konsepsiyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Ilmiy manbalarda ekologik xavfsizlik va aholi turmush sifati o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligi ta'kidlanadi. Atmosfera havosining ifloslanishi, ichimlik suvi sifatining pasayishi, tuproq degradatsiyasi va biologik xilma-xillikning kamayishi aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatib, turmush sifatining pasayishiga olib keladi.

### **Tadqiqot metodologiyasi**

Tadqiqot davomida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni umumlashtirish, ilmiy manbalarni tahlil qilish va mantiqiy xulosalash usullaridan foydalanildi. Ekologik xavfsizlikning aholi turmush sifatiga ta'siri nazariy va amaliy jihatdan o'rganildi.

### **Tadqiqot natijalari va muhokama**

#### **Ekologik xavfsizlikning nazariy asoslari**

Ekologik xavfsizlik tabiiy muhitning barqarorligini saqlash va inson hayoti uchun qulay ekologik sharoitlarni yaratishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimidir. Uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- atrof-muhit ifloslanishining oldini olish;
- tabiiy resurslardan oqilona foydalanish;
- ekologik muvozanatni saqlash;
- ekologik tahdidlarni kamaytirish;
- aholining ekologik madaniyatini yuksaltirish.

Ekologik xavfsizlikning samarali ta'minlanishi iqtisodiy taraqqiyot va ekologik manfaatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi.

#### **Ekologik xavfsizlikning amaliy jihatlari**

Amaliyotda ekologik xavfsizlikni ta'minlash quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

Birinchi, sanoat korxonalarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish atmosferaga chiqariladigan zararli moddalar hajmini kamaytiradi.

Ikkinchi, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish tabiiy resurslar iste'molini qisqartirishga yordam beradi.

Uchinchi, chiqindilarni saralash va qayta ishlash tizimlarini rivojlantirish ekologik yuklamani kamaytiradi.

To'rtinchidan, ko'kalamzorlashtirish va o'rmonlashtirish ishlari havoning sifatini yaxshilash hamda iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatishga xizmat qiladi.

#### **Ekologik xavfsizlikning aholi turmush sifatiga ta'siri**





Ekologik xavfsizlik aholi turmush sifatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tadqiqotlar natijasiga ko'ra, ekologik holatning yaxshilanishi quyidagi natijalarga olib keladi:

- aholi salomatligi ko'rsatkichlari yaxshilanadi;
- kasalliklar soni kamayadi;
- mehnat unumdorligi oshadi;
- yashash muhiti sifati yaxshilanadi;
- iqtisodiy farovonlik ortadi;
- ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi.

Aksincha, ekologik muammolarning kuchayishi inson salomatligi va iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatib, turmush sifatining pasayishiga sabab bo'ladi.

### **Ekologik xavfsizlikni takomillashtirish yo'nalishlari**

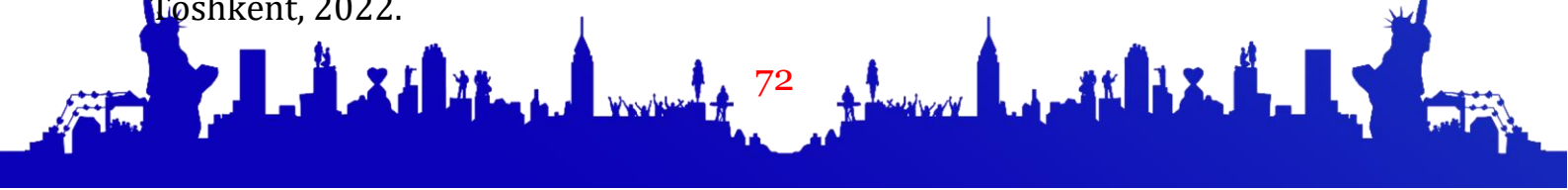
Ekologik xavfsizlikni yanada mustahkamlash maqsadida quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Ekologik qonunchilikni takomillashtirish.
2. Ekologik monitoring tizimini rivojlantirish.
3. Yashil iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etish.
4. Qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish.
5. Ekologik ta'lim va targ'ibotni kuchaytirish.
6. Chiqindilarni boshqarish tizimini modernizatsiya qilish.
7. Tabiiy resurslardan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash.

**Xulosa.** Tadqiqot natijalari ekologik xavfsizlikni ta'minlash aholi turmush sifatini oshirishning asosiy omillaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik madaniyatni rivojlantirish orqali sog'lom va qulay yashash muhiti yaratiladi. Shu bois ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan davlat siyosatini yanada takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va fuqarolarning ekologik mas'uliyatini oshirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining “Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida”gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining “Ekologik ekspertiza to'g'risida”gi Qonuni.
4. Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar to'plami. – Toshkent, 2022.





5. Barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik masalalari. – Toshkent: Fan, 2021.
6. Ekologik menejment va yashil iqtisodiyot asoslari. – Toshkent, 2020.
7. Ekologik xavfsizlikni ta'minlashning zamonaviy yo'nalishlari. – Toshkent, 2023.
8. Atrof-muhit muhofazasi va tabiiy resurslardan foydalanish masalalari bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2022.

